

énekeskönyv – az énekkutatást szolgáló tankönyv, iskolai segédeszközként használható dalgyűjtemény, avagy egyházi énekeket tartalmazó füzet és kötet.

Az első tankönyvnek szánt hazai magyar ~ az I. világháború után Sztojka Anna szerkesztésében jelent meg négy kötetben (*Elméleti és gyakorlati énekeskönyv a középiskolák első, második, harmadik és negyedik osztálya számára*, Arad 1923-24). Az első rész kottapéldákkal szemléltetett zeneelmélet a hivatalosan előírt tananyag szerint, a második rész "Dalok és énekek" címen egy- és többszólamú műveket foglal magában. A régi tankönyvekből átvett kevésbé értékes anyag mellett feltűnnek népdalfeldolgozások és klasszikus értékű kis darabok is. *Dalok az iskolának* címen Veress Gábor nagyenyedi tanítóképző intézeti tanár nyomtatott ki Kolozsvárt 1927-ben önálló kötetet elemi iskolák, valamint tanítóképzők és gimnáziumok alsó osztályai számára. Népdalokat, indulókat, klasszikus értékű műdalokat, hazafias és egyházi énekeket vett fel gyűjteményébe, két- és háromszólamú feldolgozásban. 1938-ban Kotsis M. Cecília tankönyvei jelentek meg Kolozsvárt, ugyancsak a középiskola négy alsó osztálya számára: a hivatalos énekek mellett zenei ismereteket, hallás után tanítandó énekeket, gyakorlatokat, kánonokat, népdalokat, népdalelemzést és gondosan válogatott 2-4 szólamú kórusokat tartalmaznak, változatosan felépítve. 1939-ben lát napvilágot Domokos Pál Péter *Énekeskönyv* c. öt kis kötete, ezek felölelik az elemi iskola külön-külön I-IV. s együtt az V-VII. osztályait. Saját gyűjtésből vagy másokéból vett magyar és román népdalok, kánonok, egyházi énekek, népdalfeldolgozások alkotják a kötet anyagát.

A II. világháború után elsőként Forrai Gregória tankönyvét engedélyezi a minisztérium (1947), majd Nagy István állít össze egységes tankönyveket Szász Károly közreműködésével az elemi iskolák V-VII. osztálya, Jagamas János pedig a VIII. osztálya számára (1949). Ezek a rendelkezésre álló szűk keretet az énekgyakorlatok kivételével magyar népi anyaggal töltik ki, szemléltetve a román, orosz, ukrán, cseh, szerb folklórt is; bennük a himnuszok, munkásmozgalmi dalok mellett kánonokat, népdalfeldolgozásokat, klasszikus kis műveket találunk. A VIII. osztályos tankönyv a magyar és román népzenei ismerteti 70 dallampéldával. Gazdagabb anyaggal jelenhetett meg az V-VIII. osztály tankönyve másfél évtized múltán, Guttman Mihály, Guttmanné Takács Gabriella, Péter Loránd, Márkos Albert és Csalah György szerkesztésében (1964); az elméleti anyagot bő magyar, román, orosz, ukrán, lengyel, német, szlovák, francia, kínai népdalanyag s klasszikus darabok mellett főleg mai szerzők mai tárgyú dalai szemléltetik. A zenei írás-olvasás elsajátításának szem előtt tartásával újabb tankönyvsorozat indult Kovácsné Gábor Aranka (1965, 1973, 1974), Szabó M. Klára (1966), Guttman Gabriella (1972), Márkos Albert (1972), Maxim Éva (1973, 1974) és Verestóy Ilona (1974) szerkesztésében.

Az egyre népszerűbb Kodály-kóruskultúra hatására kialakult a tankönyvirodalomban a hazai magyar népdalforrásokat szerencsésen hasznosító új ~típus. Szabó M. Klárának az I-IV. osztály számára kiadott utolsó ~ét (*Dalolj velünk*, 1972) Nagy István karvezető, a kolozsvári Gheorghe Dima Zeneművészeti Főiskola tanára így vezeti be: "Zenei műveltségünk jövőjét nem a zenei intézményeink, hanem általános iskoláink alapozzák meg." Hasonló megfontolásra épül Guttman Gabriella, Márkos Albert, Verestóy Ilona és Nagy Katalin III-V. osztályos *Ének – zene* c. új tankönyve (1972). A zenepedagógia új irányzatának következetes lépése a Selmeczi Marcella összeállította *Csiga-biga palota* (1971) s az ugyancsak szerkesztésében megjelent *Szedem szép virágom* c. játékoskönyv (1972). Az általános iskolák IX-X. osztálya és a IX-XII. líceumi osztály újabban románból fordított tankönyveket használ Almási István, Banner Mária, Pinczés Olga, Selmeczi Marcella, Szenik Ilona, Szilágyi Anna, Visky Edit és Zsizsmann Ilona átdolgozásában.

A tankönyveket hasznosan egészítik ki az énekkortatási célból összeállított dalgyűjtemények. *Erdei virágok* a címe egy ilyen összeállításnak az Erdélyi Iskola kiadásában (Kv. 1939); a felszabadulás után Szabó M. Klára, Péter Loránd és Benkő András szerkesztett népdalokat, kánonokat, alkalmi dalokat és kisebb feldolgozásokat tartalmazó kötetet (*Énekgűjtemény*, 1959) az elemi iskola I-IV. osztálya számára. Az V-XII. osztályok számára szolgál Szász Károly és Birtalan József *Szállj, szépszavú dal* címen szerkesztett kórusgyűjteménye (1972), s ebben Bartók, Kodály, Bárdos Lajos és Szőnyi Erzsébet zeneművei mellett hazai magyar szerzők, így Birtalan József, Csíky Boldizsár, Jagamas János, Márkos Albert, Szabó Csaba, Szalay Miklós, Terényi Ede, Zoltán Aladár művei jutnak a fiatalság ajkára. A népi szövegeken kívül Weöres Sándor dallamosan csengő verssorait is bemutatja a kötet. Az iskolai év eseményeit követik Zoltán Aladár *Zboară, cîntec! Szállj, dal!* c. kiadványának román szöveggel is ellátott, mélyen a zenei anyanyelvben gyökerező magyar gyermekkórusai (1972).

A maga zenei és irodalmi értékeivel különálló ~ Szilágyi Domokos és Vermesy Péter *Pimpimpáré* c. kötete (1976): a nép- és műzene eredményeit szerencsésen gyümölcsötvetve egy- és többszólamú dalokat, hangszerkíséretes énekeket szán gyermekeknek, s függelékében a tudatos zenélést segíti elő.

Az egyházi ~ek a különböző romániai egyházak kiadásában 1920-tól napjainkig jelennek meg. (*TÖRÖLVE A SZÓCIKK BEFEJEZŐ RÉSZÉNE:*) KATOLIKUS EGYHÁZI ÉNEKEKET JÁROSY DEZSŐ TEMESVÁRT (1920), BAKA JÁNOS GYERGYÓSENTMIKLÓSON (1921) ÉS GYULAFEHÉRVÁRT (1924), LAKNER ANTAL NAGYBÁNYÁN (1922) ÉS KOLOZSVÁRT (1926), TERSZTYÁNSZKY SÁNDOR BRASSÓBAN (1922), TÁRKÁNYI B. JÓZSEF NAGYVÁRADON (1923), BÚZÁS JÁNOS CSÍKSZEREDÁN (1926), ANTALFFY KÁROLY KÉZDIVÁSÁRHELYEN (1926), FÖLDES ZOLTÁN KOLOZSVÁRT (1928), CSONTH IGNÁC SZATMÁRON (1929), VERESS ERNŐ KOLOZSVÁRT (1938) ÉS TEMESVÁRON (1941) JELENTETETT MEG. UTOLSÓ AZ 1968-AS JÓVÁHAGYÁSSAL MEGJELENT, DALLAM NÉLKÜLI KAT. ~. A REFORMÁTUSOK

EGYHÁZKERÜLETENKÉNT ADTAK KI ~ET: A KOLOZSVÁRI REF. EGYHÁZKERÜLET 1923-AS HIVATALOS ~ÉT LEGUTÓBB 1969-BEN NYOMTÁK KI, A NAGYVÁRADINAK 1925-TŐL HÁROM KIADÁSA JELENT MEG. MEGEMLÍTENDŐK VASVÁRY BÉLA KOTTÁS-SZÖVEGES FELDOLGOZÁSAI (32 VALLÁSOS KARÉNEK REF. EGYHÁZI ÉNEKKAROK SZÁMÁRA, KV. 1926), S BERCZKY SÁNDOR ÖSSZEÁLLÍTÁSÁBAN FÉLSZÁZ RÉGI MAGYAR PROTESTÁNS ÉNEK IS MEGJELENT (A MI ÉNEKEINK, KV. 1943).

AZ UNITÁRIUS EGYHÁZ 1924-ES ~E 1957-BEN A 8. KIADÁSIG JUTOTT EL, S AZ UGYANCSAK 1924-BEN MEGJELENT ELSŐ ROMÁNIAI MAGYAR LUTHERÁNUS ~EK SOROZATÁBAN AZ 1969-ES KIADÁS A LEGÚJABB.

(B. A.)

Lakatos István: *Bibliográfia az 1919 és 1940 között erdélyi szerzőtől önállóan megjelent magyar zenei vonatkozású munkákról.* Kecskemét 1943. – Benkő András: *Hazai magyar kotta- és zenei könyvkiadásunk.* Korunk 1959/9. – Zoltán Aladár: *Átfogóbb, hasznosabb, jobb...* A Hét 1973/6. – Csire József: *Dalolj velünk!* Tanügyi Újság 1973/14. – Guttman Mihály: *Daloskönyv a tömegeknek.* A Hét 1974/47.